

Nederlands
Jeugdinstituut

Verkenning gezagsbeëindigende maatregel

2025 | Anne Addink & Agnes Derksen

Inleiding

De kinderrechter kan een gezagsbeëindigende maatregel opleggen als een kind uithuisgeplaatst is en de verwachting is dat de ouders ook in de toekomst niet meer zelf voor hun kind kunnen zorgen. Het kind krijgt dan een voogd, die meestal werkt bij een gecertificeerde instelling.

De gezagsbeëindigende maatregel is een ingrijpende maatregel voor gezinnen. Toch is hier nog weinig kennis over beschikbaar. Naar aanleiding van een vraag van het Ondersteuningsteam Uithuisplaatsingen Toeslagenaffaire heeft het Nji een verkenning uitgevoerd naar wat bekend is over de gevolgen, de besluitvorming en de uitvoering van deze maatregel.

Voor de verkenning zijn drie kennisbronnen gebruikt:

- Literatuur: onder andere wetenschappelijke onderzoek, beleidsstukken, wet- en regelgeving en contact met onderzoekers.
- Praktijkkennis: interviews met 3 jeugdbeschermers en 2 gedragswetenschappers van twee Gecertificeerde Instellingen (GI's).
- Ervaringskennis: interviews met 3 jongeren en 2 ouders die ervaring hebben met de gezagsbeëindigende maatregel.

In dit document vatten we de bevindingen uit de verkenning samen aan de hand van de volgende vragen:

1. Wat is de gezagsbeëindigende maatregel en hoe vaak wordt de maatregel ingezet?
2. Welke impact heeft de maatregel op kinderen en gezinnen? Wat zijn de gevolgen van gezagsbeëindiging op korte en lange termijn? Wat betekent het voor de relatie en het contact tussen kinderen en ouders?
3. Hoe ziet het besluitvormingsproces rond de maatregel eruit? Welke afwegingen worden in de praktijk gemaakt bij besluitvorming over gezagsbeëindiging? Wat zijn de belangrijkste redenen om het gezag te beëindigen? Wat zijn ervaringen van betrokkenen met de besluitvorming?
4. Hoe verloopt de uitvoering van de voogdijmaatregel na een gezagsbeëindiging? Wat zijn ervaringen van betrokkenen met de uitvoering van de maatregel? Wat gaat goed en wat niet?

Deze verkenning is bedoeld om met betrokkenen in gesprek te gaan over de bevindingen uit de verkenning. Worden de resultaten herkend? Wat valt op? Wat vinden betrokkenen van de bevindingen? Wat is er nodig? Welk vervolg is wenselijk?

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1 Wat is de gezagsbeëindigende maatregel en hoe vaak wordt de maatregel ingezet?.....	5
1.1 Cijfers voogdijmaatregelen en gezagsbeëindigingen.....	6
1.2 Wat valt op?.....	7
2 Impact van gezagsbeëindiging	8
2.1 Beoogde resultaten van de gezagsbeëindiging.....	8
2.2 Resultaten van gezagsbeëindiging	8
2.3 Gevolgen voor het leven van het kind	9
2.4 Gevolgen voor het persoonlijke leven van de ouder	10
2.5 Gevolgen voor de relatie tussen kind en ouders	11
2.6 Gevolgen voor relatie kind met broers en zussen	12
2.7 Gevolgen voor relatie tussen ouder en GI	12
2.8 Praktische en juridische gevolgen.....	13
2.9 Wat valt op?	13
3 Besluitvorming	15
3.1 Besluitvormingsproces.....	15
3.1.1 Perspectiefbesluit of opvoedbesluit	15
3.1.2 Advies van de Raad voor de Kinderbescherming.....	15
3.1.3 Besluit kinderrechter	16
3.2 Afwegingen voor gezagsbeëindiging	16
3.2.1 Aanvaardbare termijn	16
3.2.2 Perspectiefbesluit of opvoedbesluit	18
3.2.3 Gehechtheidstheorie en gehechtheidsonderzoek.....	19
3.2.4 Kindfactoren.....	19
3.2.5 Ouderfactoren.....	20
3.2.6 Hulpverlenerfactoren en samenwerkingsfactoren	22
3.2.7 Situationele factoren	23
3.3 Knelpunten bij de besluitvorming.....	24
3.3.1 Rechtsbescherming bij perspectiefbesluit of opvoedbesluit.....	24
3.3.2 Hulp tijdens OTS.....	24
3.3.3 Advies/toets Raad voor de kinderrebescherming.....	25

3.3.4	Mening kind	25
3.3.5	Mening ouders	27
3.3.6	Samen beslissen in het team	28
3.4	Wat valt op?	28
4	Uitvoering voogdijmaatregel	31
4.1	Werkwijze GI	31
4.2	Contact jongere met jeugdbeschermer	32
4.2.1	Begeleiding en hulp voor jongere	32
4.2.2	Contact ouders met jeugdbeschermer	33
4.2.3	Herstel gezag	34
4.2.4	Overgang naar 18 jaar	34
4.2.5	Recht op informatie	34
4.2.6	Concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming	34
4.3	Wat valt op?	35
5	Beantwoording vragen	36
5.1	Gevolgen gezagsbeëindiging	36
5.2	Beslissen over gezagsbeëindiging	36
5.3	Uitvoering voogdijmaatregel	37
6	Hoe verder?	38
	Literatuur	40
	Bijlage	42
1.	Methode verkenning	42
2.	Gezagsbeëindigende maatregel en voogdij	42
3.	Overzicht contacten wetenschap/onderzoek	44

1 Wat is de gezagsbeëindigende maatregel en hoe vaak wordt de maatregel ingezet?

Een gezagsbeëindigende maatregel is een kinderschermingsmaatregel. De maatregel houdt in dat ouders het gezag over hun kind verliezen. Dit betekent dat zij geen beslissingen meer mogen nemen over hun kind, bijvoorbeeld over schoolkeuze of een medische behandeling. Als ouders geen gezag meer hebben, houden zij en hun kinderen recht op onderling contact. Ook houden ouders recht op informatie over belangrijke zaken en beslissingen over hun kind.

De gezagsbeëindigende maatregel kan ingezet worden als een kind zodanig opgroeit dat het in de ontwikkeling ernstig wordt bedreigd en de ouder niet in staat geacht wordt om binnen een, voor de ontwikkeling van het kind aanvaardbare termijn, de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding te dragen of als de ouder het gezag misbruikt (Artikel 266 Burgerlijk wetboek 1). Voordat de rechter een gezagsbeëindigende maatregel uitspreekt, is er in veel gevallen een ondertoezichtstelling en een uithuisplaatsing geweest. De gezagsbeëindigende maatregel is in principe een definitieve maatregel die geldt tot het kind 18 jaar is.

De gezagsbeëindigende maatregel bestaat sinds 2015. Toen werd de Wet herziening kinderschermingsmaatregelen ingevoerd. Het hoofddoel van de wet is om te komen tot een effectievere en efficiëntere jeugdbescherming. De maatregel ondertoezichtstelling is aangepast en de gezagsbeëindigende maatregel is in de wet opgenomen ter vervanging van maatregelen tot ontheffing en ontzetting uit het gezag.

De rechtsgrond voor de gezagsbeëindigende maatregel is een zogenaamde spiegelbepaling van de grond voor de ondertoezichtstelling. Bij de ondertoezichtstelling is de verwachting dat ouder(s) binnen een aanvaardbare termijn de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van hun kind weer kunnen dragen. De GI moet hiervoor hulp en steun bieden aan de ouders en het kind. De OTS is bedoeld als tijdelijke maatregel. Als terugkeer naar huis niet mogelijk is, dan is de ondertoezichtstelling niet meer van toepassing (Bruning et al., 2022).

Na een gezagsbeëindigende maatregel wijst de rechter het gezag over een kind meestal toe aan een gecertificeerde instelling. Dit is een voogdijmaatregel.

1.1 Cijfers voogdijmaatregelen en gezagsbeëindigingen

In 2023 waren er in Nederland 8.530 kinderen en jongeren met een voogdijmaatregel uitgevoerd door een gecertificeerde instelling (CBS, 2024). Een voogdijmaatregel is meestal het gevolg van een gezagsbeëindigende maatregel, maar kan bijvoorbeeld ook worden ingezet als de ouders van een kind zijn overleden en er niets geregeld is.

Sinds 2017 lag het aantal voogdijmaatregelen in Nederland redelijk constant rond de 9.900, maar sinds 2021 neemt dit af. In 2023 zette deze daling door (CBS, 2024).

Aantal kinderen en jongeren met een voogdijmaatregel (CBS)

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
9205	9755	9935	9940	9835	9815	9490	9085	8530

Cijfers betreffen de reguliere voogdij. Voorlopige en tijdelijke voogdij zijn buiten beschouwing gelaten.

Bovenstaande tabel geeft het aantal kinderen weer waarbij de voogdij wordt uitgevoerd door de Gecertificeerde Instelling. Hierbuiten vallen situaties waarbij een pleegouder (pleegoudervoogd) of iemand anders die sterk betrokken is bij het kind (burgervoogd) de voogdij overneemt van de Gecertificeerde Instelling (CBS, 2024).

Vanaf 2019 is een toename van herstel van het gezag te zien waarbij ouders weer het gezag over hun kind krijgen. Het percentage maatregelen dat eindigt doordat de voogdij naar de pleegouder gaat is juist afgenomen (CBS, 2024).

Reden beëindiging voogdij (CBS)

	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %
Bereiken meerderjarigheid	71,2	72,9	70,8	58,8	69,6	71,6	69,1	71,7
Herstel gezag	11,5	11,2	14,2	23,2	19,2	20	22	21,5
Voogdij naar pleegouder	17,4	15,9	14,5	17,4	10,6	7,2	8	5,9
Voogdij naar contactpersoon			0,6	0,6	0,6	1,2	0,9	0,9

(Inclusief tijdelijke en voorlopige voogdij)

Het aantal verzoeken bij de Raad voor de kinderbescherming voor gezagsbeëindiging daalt de laatste jaren. In 2023 is 751 keer om een gezagsbeëindiging verzocht, waarvan 664 keer na een OTS en 87 keer direct. In 2019 was dit bijna twee keer zo vaak (Raad voor de kinderbescherming, 2023).

	2019	2020	2021	2022	2023
Gezagsbeëindiging na OTS en UHP	1230	1186	1105	866	664
Gezagsbeëindiging Direct	188	166	177	105	87

1.2 Wat valt op?

- De gezagsbeëindigende maatregel bestaat pas sinds 2015 en is onderdeel van een wetswijziging met als doel de jeugdbescherming effectiever en efficiënter te maken.
- De OTS is een tijdelijke maatregel waarbij de verwachting is dat ouder(s) binnen een aanvaardbare termijn de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van hun kind weer kunnen dragen. Als deze verwachting er niet is, dan is dit een grond voor een gezagsbeëindiging.
- Het aantal verzoeken van de Raad voor de Kinderbescherming voor gezagsbeëindiging daalt sterk. Het aantal voogdijmaatregelen lijkt langzaam te dalen.
- Er is een toename van het herstel van gezag en een afname van pleegoudervoogdij.

2 Impact van gezagsbeëindiging

Welke impact heeft de gezagsbeëindigende maatregel op kinderen en gezinnen? Wat zijn de gevolgen van een gezagsbeëindiging op korte en lange termijn? En wat betekent het voor de relatie en het contact tussen kinderen en ouders?

2.1 Beoogde resultaten van de gezagsbeëindiging

Het hoofddoel van de jeugdbescherming is het opheffen van de bedreiging voor de veiligheid en ontwikkeling van het kind. Het doel van de Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen is dat de beschermingsbehoefte van het kind centraal staat bij de keuze tussen een OTS en een gezagsbeëindiging. Hierbij is de continuïteit en stabiliteit in de opvoedsituatie een belangrijk uitgangspunt. De centrale vraag is hoe lang kinderen in onzekerheid kunnen verkeren over hun toekomstperspectief zonder vergaande ernstige schade op te lopen aan hun ontwikkeling (Bruning et al., 2022). Het normenkader voor gecertificeerde instellingen beschrijft de beoogde resultaten voor verschillende kinderbeschermingsmaatregelen. Voor de gezagsbeëindigende maatregel zijn geen beoogde resultaten beschreven. Voor de voogdij worden de volgende beoogde resultaten beschreven (Ministerie van Justitie, 2016):

- De ontwikkelingsbedreiging is zodanig afgewend, dat er geen nieuwe schade ontstaat.
- De fysieke en/of psychische veiligheid is geborgd.
- De stabiliteit en continuïteit in de opvoedingssituatie is gegarandeerd vanuit professioneel wettelijk vertegenwoordigerschap.

2.2 Resultaten van gezagsbeëindiging

Er is geen Nederlands onderzoek naar het resultaat van de gezagsbeëindigende maatregel beschikbaar. Over de gevolgen van de gezagsbeëindiging en de impact op het gezin is weinig bekend. Het lijkt erop dat ook internationaal weinig of geen onderzoek is gedaan hiernaar (uitvraag onderzoekers, zie bijlage).

Er is beperkt onderzoek beschikbaar naar langetermijneffecten van uithuisplaatsingen. Uithuisplaatsingen zijn ingrijpend en hebben een grote impact op kinderen en ouders (Bergenhengouwen & De Jong, 2024). Onderzoek naar het resultaat van de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing krijgt recent meer aandacht. Het Verweij Jonker instituut doet, in samenwerking met lectoraten, onderzoek naar de uitkomsten van de ondertoezichtstelling en naar geblokkeerde ouderschapsrelaties na scheiding. De UvA doet onderzoek naar de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing bij gezinnen met LVB-problematiek.

2.3 Gevolgen voor het leven van het kind

In de interviews met jongeren en ouders en met de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers van de twee GI's, is gesproken over de gevolgen van de gezagsbeëindiging voor het leven van het kind. Hieronder volgt een overzicht van de gevolgen die genoemd zijn in de interviews.

Volgens de jongeren

Een van de geïnterviewde jongere vindt het lastig om te zeggen wat de gevolgen van de uithuisplaatsing zijn en welke gevolgen de gezagsbeëindiging heeft gehad. De jongeren vinden het een heftig besluit dat iemand anders dan hun ouders, die hen niet goed kent, mag bepalen over hen. Een van de jongeren denkt dat haar leven anders was gelopen als haar moeder het gezag had kunnen behouden.

'Het kan lijken dat het niet zoveel betekent, maar als je er echt zwart-wit over na gaat denken dan is het best wel een heftig besluit. Hoe gek is het eigenlijk niet dat een vreemd persoon mag bepalen hoe jij je leven gaat leiden terwijl je die persoon niet kent?' (Jongere)

Volgens de ouders

Een van de geïnterviewde ouders denkt dat de gevolgen van de uithuisplaatsing voor haar kinderen groter zijn dan de gevolgen van de gezagsbeëindiging zelf. Wel zag de ouder negatieve gevolgen voor haar oudste kind door het wegnemen van hoop op terugkeer naar huis en het verminderen van het contact met haar. Het gaf geen rust.

Een van de ouders ziet dat het voor de kinderen rustiger is geworden nadat vader geen gezag meer heeft en dat niet meer op toestemming van vader gewacht hoeft te worden.

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

De jeugdbeschermers en gedragswetenschappers vragen zich af in hoeverre de gezagsbeëindiging zelf voor kinderen betekenis heeft. De gevolgen van de uithuisplaatsing en het besluit waar het kind gaat opgroeien, is volgens hen belangrijker voor kinderen dan de gezagsbeëindiging. Het concept van gezagsbeëindiging is voor kinderen lastig, ze beseffen vaak niet wat de gevolgen zijn. De meeste kinderen zullen volgens de jeugdbeschermers niet direct iets ervaren of er iets van vinden.

De jeugdbeschermers en gedragswetenschappers zien verschillende gevolgen bij kinderen. Er zijn kinderen die loyaal blijven aan de ouders en graag terug willen. Soms gaan kinderen na verloop van tijd inzien dat ze graag naar huis willen, maar dat het niet kan. Voor elk kind zijn de gevolgen anders. Sommige kinderen zijn blij, sommige niet, sommigen pakken gelijk hun spullen als ze 18 worden en gaan meteen weer naar hun ouders. Ook zijn er voorbeelden van kinderen die pas goed begrijpen waarom ze niet bij hun ouders konden opgroeien als ze volwassen zijn en zelf kinderen krijgen.

De jeugdbeschermers benoemen in de interviews vaker dan jongeren en ouders positieve gevolgen voor kinderen. Bijvoorbeeld dat iemand dingen voor ze regelt en dat ze niet steeds op toestemming hoeven te wachten. Ook noemen ze voorbeelden van kinderen die in de nieuwe opvoedsituatie zichtbaar gezonder, vrolijker en meer ontspannen zijn. Deze kinderen hebben zekerheid en duidelijkheid over hun opgroeioplek en geen stress meer van verlengingsverzoeken.

2.4 Gevolgen voor het persoonlijke leven van de ouder

Volgens de ouders

Een ouder maakt in het interview duidelijk dat het besluit over gezagsbeëindiging veel impact heeft gehad op haar persoonlijke leven. Ze voelt rouw die niet overgaat, omdat ze er steeds weer mee geconfronteerd wordt, minderwaardigheidsgevoelens doordat zij als moeder ongeschikt werd bevonden, negatieve overtuigingen over zichzelf en eenzaamheid omdat ze zelfs niet tegen haar familie durft te vertellen dat het gezag is afgenomen. Ook vermijdt ze contacten en trekt ze zich terug.

‘Ik ben iemand die heel veel vertelt, maar ik heb het bijvoorbeeld mijn familie nooit verteld. Die wist het eigenlijk pas sinds vorig jaar. Ik heb het niet zelf verteld, ik kon het niet eens, ik weet niet hoe ik het moet zeggen.’ (Ouder)

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

De jeugdbeschermers en gedragswetenschappers zien ook dat een gezagsbeëindiging vooral op de ouders een hele grote impact heeft. Zij zien dat ouders zich buitenspel gezet voelen en dat het emotioneel veel betekent voor ouders. Ouders willen soms geen of tijdelijk geen contact meer met de jeugdbeschermer. Soms trekken ze zich ook terug van de kinderen.

‘Ja, de impact is voor ouders heel heftig. Je ziet wel een grote groep ouders die daardoor echt wel even een tijdje uit beeld zijn. Omdat ze zo verslagen zijn en gewoon het contact met het kind en met ons niet aankunnen of niet willen.’ (Gedragswetenschapper)

Bij een deel van de ouders ontstaat na verloop van tijd berusting en vervolgens de ruimte om ouder op afstand te zijn. Een jeugdbeschermer noemt dat gezagsbeëindiging voor sommige ouders op termijn ook een opluchting kan zijn en het hen ook rust geeft.

2.5 Gevolgen voor de relatie tussen kind en ouders

Volgens de jongeren

Twee jongeren noemen gevolgen voor de omgang tussen hen en hun ouders. Het contact was voor de gezagsbeëindiging vaak al beperkt. De jongeren geven aan dat zij geen of beperkt contact mochten hebben met de ouder en dat zij stiekem contact hebben gezocht met hun ouder. Een jongere dacht dat haar ouders haar niet meer wilden zien, later werd haar pas duidelijk wat haar ouders gedaan hebben om contact te zoeken.

‘Ik heb op school stiekem via Facebook contact met mijn moeder gezocht. En toen heb ik op Facebook met mijn moeder gepraat en gezegd dat ik haar mis en dat ik haar graag wil zien. En toen ben ik ook dingen gaan vragen.’ (Jongere)

Op het moment van het interview heeft een van de jongeren geen contact meer met haar ouder. Zij is tijdens de voogdijmaatregel weggelopen naar haar ouder. Dat is uiteindelijk misgelopen waarna het contact is verbroken. Pleegzorg en de voogd hebben haar, gezien haar leeftijd, niet teruggehaald, maar ook geen hulp geboden. Zij heeft nu geen contact meer met haar ouder. De twee andere jongeren hebben goed contact. Een jongere woont weer thuis en een andere jongere komt regelmatig thuis in de weekenden.

Volgens de ouders

Ook ouders geven aan dat het contact voor de gezagsbeëindiging beperkt was. Na het perspectiefbesluit werd bij een ouder het contact verminderd naar 1x per maand. Bij deze ouder werd na de gezagsbeëindiging juist voor het eerst onbegeleid bezoek mogelijk.

Bij een van de ouders woont het oudste kind weer thuis, met voogdijmaatregel. De andere ouder heeft geaccepteerd dat kinderen elders opgroeien.

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

Volgens de geïnterviewde jeugdbeschermers en gedragswetenschappers heeft de gezagsbeëindiging geen gevolgen voor de frequentie van het contact. Het contact loopt door zoals het was. Het onderzoek naar hoe de omgangsregeling eruit kan zien, staat los van de gezagsbeëindiging en is al eerder aan de orde. Er zijn voogdijzaken waarbij ouders en kinderen elkaar regelmatig zien, maar ook zaken met beperkt contact onder begeleiding. Dat hangt samen met de situatie en niet met de gezagsbeëindiging. Het zijn inhoudelijke afwegingen over wat de omgang van het kind vraagt, wat de ouder kan en hoe het contact verloopt. Sommige ouders willen zelf geen omgang meer na gezagsbeëindiging, bijvoorbeeld omdat het te pijnlijk is.

‘Ons streven is zoveel mogelijk contact met biologische ouders. De knip ‘wel of geen gezag’ staat daar los van. Het is ouderwets om te denken: oh nou, geen gezag, dus dan is er maar een keer in het jaar contact. Ik zeg maar eventjes een frequentie. Die zienswijze hebben we niet.’ (Gedragswetenschapper)

Beide GI's gebruiken de CHOP (Checklist Oudercontacten in de Pleegzorg) om in kaart te brengen wat een passende omgangsregeling is voor kinderen die in een pleeggezin wonen. Volgens de jeugdbeschermer van één GI wordt meestal meer omgang toegestaan dan volgens die lijst passend is. De jeugdbeschermer van de andere GI geeft aan dat ze de lijst nu meer als leidraad gebruiken. Eerder werden de uitkomsten van de lijst strikter opgevolgd.

Het komt voor dat een kind alsnog teruggaat naar huis, maar dit gebeurt niet vaak. Voorbeelden zijn oudere kinderen waarvan de jeugdbeschermer weet dat zij op hun 18^e zelf toch direct weer terug naar huis gaan, maar ook een voorbeeld waarin co-ouderschap ontstond tussen ouder en pleegouder en waarbij gekozen is voor een hoofdverblijf bij ouders, conform de wens van het kind.

2.6 Gevolgen voor relatie kind met broers en zussen

Bij de drie jongeren is ten tijde van het interview het contact met (een deel van) de broers en zussen verbroken. Een jongere denkt dat dit meer het gevolg is van de plaatsing op verschillende woonplekken dan van de gezagsbeëindiging.

2.7 Gevolgen voor relatie tussen ouder en GI

Volgens de jongeren

Bij de drie geïnterviewde jongeren is het contact tussen ouder en GI verstoord. Een van de jongeren ziet dit als het belangrijkste gevolg van de gezagsbeëindiging. Jongeren hebben last van de verstoorde relatie tussen ouder en voogd.

‘Het is een heel lastige situatie geworden, aangezien mijn moeder het al niet fijn vond dat we in een pleeggezin woonden. Ze heeft er altijd al moeite mee gehad om dat te kunnen accepteren. Ze had er dan nog wel een soort van vrede mee, aangezien ze nog wel kon meebeslissen. En toen dat dus niet meer kon, is ze pas echt heel erg in de weerstand gegaan. Samenwerking of een poging tot samenwerking is eigenlijk niet meer van de grond gekomen.’ (Jongere)

Volgens de ouders

Een van de ouders geeft aan dat zij na de gezagsbeëindiging het contact met de voogd heeft afgehouden. Ze kon het niet meer opbrengen om contact te hebben. Met ondersteuning van het OT is contact weer tot stand gekomen.

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers reageren ouders verschillend op het besluit van gezagsbeëindiging. Er zijn ouders die geen contact meer willen, hun handen er vanaf trekken en uit beeld verdwijnen. Er zijn ook ouders die ook na de gezagsbeëindiging blijven strijden. En ouders met wie het contact na verloop van tijd goed loopt.

2.8 Praktische en juridische gevolgen

Volgens de ouders

Een ouder noemt verschillende praktische en juridische gevolgen waarmee zij plotseling werd geconfronteerd en waarover zij niet vooraf was geïnformeerd. Bijvoorbeeld dat ze geen toegang meer kreeg tot spaarrekeningen die zij voor haar kinderen had geopend. Nu haar kind weer thuis woont heeft ze bijvoorbeeld toestemming nodig van de voogd bij inschrijving op school.

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

Een gedragswetenschapper geeft aan dat een overzicht van de praktische gevolgen helpend kan zijn, ook voor jeugdbeschermers en gedragswetenschappers.

2.9 Wat valt op?

- Er is weinig bekend over het resultaat van de gezagsbeëindiging. Er is geen Nederlands onderzoek uitgevoerd naar gevolgen van een gezagsbeëindiging en de mate waarin de maatregel bijdraagt aan het opheffen van de bedreiging van de ontwikkeling en de veiligheid van het kind.
- Het kan lastig zijn om onderscheid te maken tussen de impact van de uithuisplaatsing enerzijds en de gezagsbeëindiging anderzijds.
- In alle interviews komt naar voren dat de gezagsbeëindiging een grote impact heeft op de ouders en een grote emotionele betekenis voor hen heeft.
- In de interviews zijn de gevolgen voor de kinderen minder eenduidig benoemd. Ouders en de GI verwachten dat kinderen en jongeren vooral gevolgen ervaren van een uithuisplaatsing en minder van de gezagsbeëindiging zelf. Jongeren vinden dat zelf ook lastig te bepalen. Zij ervaren de gezagsbeëindiging wel als een heftig besluit waarbij een vreemde zeggenschap krijgt over hun leven. Uit de interviews met de GI's komen ook voorbeelden naar voren waarbij de gezagsbeëindiging positieve gevolgen had voor kinderen.

- In meerdere interviews met ouders en jongeren komt naar voren dat contact tussen ouders en kind is ingeperkt. Twee jongeren hebben vervolgens stiekem contact met hun ouders. Kinderen en ouders geven aan dat het contact vaak al voor de gezagsbeëindiging beperkt is.
- Volgens de geïnterviewde jeugdbeschermers en gedragswetenschapper heeft de gezagsbeëindiging zelf geen gevolgen voor de omgang.
- De CHOP Checklist Oudercontacten in de Pleegzorg wordt gebruikt om een passende omgang vast te stellen. Eerder werd de uitkomst door de GI's strikter opgevolgd dan tegenwoordig.

3 Besluitvorming

Hoe komt een besluit tot gezagsbeëindiging tot stand? Welke afwegingen worden in de praktijk gemaakt bij besluitvorming over gezagsbeëindiging? Wat zijn de belangrijkste redenen om het gezag te beëindigen? Wat zijn ervaringen van betrokkenen?

3.1 Besluitvormingsproces

Een besluit tot een gezagsbeëindigende maatregel wordt meestal genomen nadat er eerder een ondertoezichtstelling (OTS) en een machtiging uithuisplaatsing is opgelegd. Maar een gezagsbeëindiging kan bijvoorbeeld ook worden opgelegd na een vrijwillige uithuisplaatsing (Bruning et al, 2022; Reflectiecommissie, 2023). Het besluitvormingsproces bestaat uit een aantal stappen.

3.1.1 Perspectiefbesluit of opvoedbesluit

Wanneer er sprake is van een ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing onderzoekt de jeugdbeschermer of de ouder die het gezag uitoefent binnen een aanvaardbare termijn de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding weer kan dragen. Binnen de aanvaardbare termijn moet de GI een beslissing nemen over de vraag waar het kind zal opgroeien tot aan diens volwassenheid. Dit heet het perspectiefbesluit of opvoedbesluit. Dit is een intern besluit van een Gecertificeerde Instelling en heeft geen juridische status. Als de verwachting is dat het kind niet weer bij de ouders thuis kan gaan wonen dan richt de hulp zich op het vinden van een plek waar het kind kan opgroeien. En de hulp aan ouders is dan gericht op het anders invullen van hun rol. Het besluit wordt niet beoordeeld door de kinderrechter (RSJ 2020), terwijl het besluit wel gevolgen heeft voor de mogelijkheid van ouders om de zorg voor hun kind weer op zich te nemen. In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming wordt voorgesteld dat de kinderrechter het besluit neemt over het perspectief (2024).

3.1.2 Advies van de Raad voor de Kinderbescherming

Als een kind twee jaar uit huis is geplaatst in het kader van een OTS dan moet de GI de Raad voor de Kinderbescherming om advies vragen over de wenselijkheid van een verlenging van de OTS en de machtiging uithuisplaatsing. De OTS is bedoeld als een tijdelijke maatregel waarin ouders hulp en steun ontvangen, met als doel dat ouders zelf de zorg weer kunnen dragen voor hun kind. De Raad voor de Kinderbescherming toetst of de OTS nog de meest aangewezen maatregel is, of dat gezagsbeëindiging passend is (Bruning et al., 2022). Het verzoek tot gezagsbeëindiging wordt meestal ingediend door de Raad voor de Kinderbescherming. Met de Wet herziening Kinderbeschermingsmaatregelen kan de GI sinds 2015 zelf een verzoek indienen bij de kinderrechter als de GI het niet eens is met het advies van de Raad.

3.1.3 Besluit kinderrechter

De kinderrechter neemt vervolgens een besluit over een gezagsbeëindigende maatregel op verzoek van de Raad voor de kindbescherming of het Openbaar Ministerie. De kinderrechter beslist enkel naar aanleiding van een verzoek dat wordt voorgelegd. De rechter heeft dus geen bevoegdheid om zich ongevraagd in het leven van ouders, kinderen en pleegouders te mengen (Reflectiecommissie, 2023).

3.2 Afwegingen voor gezagsbeëindiging

In deze paragraaf geven we een overzicht van de overwegingen die een rol spelen bij een gezagsbeëindiging. Er is beperkt onderzoek beschikbaar naar de inhoudelijke afwegingen die gemaakt worden bij een gezagsbeëindiging. Het komt aan de orde in onderzoeken voor de evaluaties van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregel en het onderzoek van de reflectiecommissie familie- en jeugdrechters van de rechtbanken en gerechtshoven na de Toeslagenaffaire. Daarnaast is literatuur beschikbaar over hoe de hechtingstheorie en hechtingsonderzoek bij besluitvorming over gezag kan worden toegepast. Onderzoek naar terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing geeft zicht op factoren die samenhangen met de kans dat kinderen weer thuis gaan wonen. In de evaluatie van de Wet herziening Kinderbeschermingsmaatregelen worden factoren genoemd die een rol spelen bij de invulling van de aanvaardbare termijn (Bruning et al., 2022). Het onderzoek naar terugplaatsing biedt ook zicht op factoren die samenhangen met het al dan niet thuisplaatsen (Bruning et al., 2025).

In de interviews voor deze verkenning is uitgevraagd welke redenen er zijn voor de gezagsbeëindiging. In de interviews met jongeren en ouders is besproken welke afwegingen in hun situatie zijn gemaakt. In de interviews met de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers is dit besproken voor de hele caseload waarbij zij betrokken waren.

3.2.1 Aanvaardbare termijn

Bij de afweging over gezagsbeëindiging staat sinds de invoering van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen de vraag centraal of de verzorging en opvoeding weer op zich kunnen nemen ouders binnen een voor het kind aanvaardbare termijn. Op deze manier werd beoogd de belangen en de ontwikkeling van het kind centraal te stellen bij de afweging voor een beschermingsmaatregel (Bruning et al., 2022).

De wet beschrijft niet precies wanneer aan deze rechtsgrond wordt voldaan. Volgens het rapport van de reflectiecommissie van kinderrechters is het voordeel van deze open normen dat er in elke zaak maatwerk kan worden geleverd. Ook kunnen bij de invulling van de open normen steeds de actuele wetenschappelijke en maatschappelijke inzichten gebruikt worden. Aan de andere kant geeft een open norm ruimte voor interpretatie. Over de invulling van die open norm kan dus

verschil van mening bestaan. Dat kan leiden tot onduidelijkheid bij ouders en kinderen (Reflectiecommissie, 2023).

In de eindevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen is onderzoek gedaan naar overwegingen om (niet) over te gaan tot gezagsbeëindiging (jurisprudentie, dossieronderzoek en interviews met Raad, GI en rechters). Het onderzoek laat zien dat de aanvaardbare termijn in de praktijk casuïstisch wordt vastgesteld en per kind verschilt. Factoren worden per situatie verschillend gewogen en de zwaarwegende factor is ook niet altijd hetzelfde. Het gaat om een combinatie van unieke factoren waarbij wordt gekeken wat voor een specifiek kind het beste is.

Uit de evaluaties van de Wet kinderschermingsmaatregelen en het rapport van de Reflectiecommissie komt naar voren dat de toepassing van de rechtsgrond voor de aanvaardbare termijn in de praktijk discussie oplevert. In eerste instantie, na de invoering van de nieuwe wet, was het verstrijken van de aanvaardbare termijn voor kinderrechters reden om het gezag te beëindigen. Bij de eindevaluatie in 2023 komt juist een terughoudendheid naar voren bij het toewijzen van verzoeken tot gezagsbeëindiging (Bruning et al, 2022).

In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming (2024) wordt voorgesteld om de aanvaardbare termijn uit de rechtsgrond voor de ondertoezichtstelling te schrappen.

Volgens jongeren, ouders, jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

In een interview met een van de ouders kwam naar voren dat de aanvaardbare termijn een belangrijk argument was voor gezagsbeëindiging. De ouder heeft lang moeten wachten op een onderzoek van NIFP naar het perspectief. Toen het onderzoek gereed was, met als conclusie dat thuisplaatsing nog geen gepasseerd station is, werd aangegeven dat de aanvaardbare termijn inmiddels was verstreken. In de andere interviews wordt dit niet expliciet benoemd.

‘Toen werd steeds die aanvaardbare termijn genoemd. Dat de termijn van één jaar voorbij was. Inhoudelijk werd het niet. Daarmee was het toen gewoon klaar. Dan kan je echt op je kop gaan staan en je ontwikkelen en beslissingen hebben die anders zijn. Zij hielden heel erg aan die aanvaardbare termijn vast.’ (Ouder)

Uit de interviews met de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers van de twee GI's komt naar voren dat zij verschillend omgaan met de aanvaardbare termijn. Een GI benoemt dat zij minder strak omgaan met de termijnen dan eerder. Zij vragen na twee jaar OTS wel standaard advies aan de Raad voor de Kinderbescherming. Zij zien dat zowel de Raad als de rechter niet altijd standaard tot een gezagsbeëindiging besluiten wanneer het perspectief niet terug naar huis is. De andere GI neemt

zelf een opvoedbesluit waarin het perspectief wordt vastgelegd. Als het besluit is dat het kind niet terug naar huis kan, dan wordt niet meer vanzelfsprekend een gezagsbeëindiging gevraagd. Het is een bypass die volgens de jeugdbeschermer en gedragswetenschapper veel oplevert.

3.2.2 Perspectiefbesluit of opvoedbesluit

In de literatuur worden veel zorgen geuit over de perspectiefbesluiten die worden genomen door de gecertificeerde instellingen. Het besluit heeft verstrekken gevolgen voor het gezin. De hulpverlening is dan niet meer gericht op een thuisplaatsing en de omgang wordt vaak afgebouwd. Als het perspectief is dat het kind niet meer teruggaat naar huis, dan lijkt de ondertoezichtstelling niet meer de meest passende maatregel (Bruning et al, 2022; RSJ, 2020). Als de hulp niet in een vrijwillig kader kan worden voortgezet dan lijkt een gezagsbeëindiging juridisch de juiste maatregel. In de praktijk leidt dat tot dilemma's, omdat het vanwege de emotionele betekenis van gezag voor ouders en kind niet altijd als passend wordt ervaren. Ook is het de vraag of een gezagsbeëindiging afhankelijk moet zijn van de opvoedplek. Er is behoefte aan het loskoppelen van de opvoedplek en het gezag. Een deel van de ondervraagden in de evaluatie wenst een tussenoplossing in de vorm van een aangepaste ondertoezichtstelling (een OTS Plus of OTS Light) (Bruning et al, 2022).

In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming (2024) wordt in de rechtsgrond voor de gezagsbeëindiging het noodzakelijkheids criterium toegevoegd: de noodzaak tot het beëindigen van het gezag moet vaststaan. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) kan beëindiging van het ouderlijk gezag alleen als gebleken is dat voortzetting van het gezag schadelijk is voor het kind.

Volgens jongeren, ouders, jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

In de interviews geeft een van de GI's aan dat zij de voorkeur geeft aan het perspectiefbesluit boven een gezagsbeëindiging, als dat haalbaar is. De jeugdbeschermer en gedragswetenschapper vinden dat zij door deze mogelijkheid beter inhoudelijk kunnen onderbouwen waarom ze wel of niet kiezen voor een gezagsbeëindiging (in plaats van het verlopen van de aanvaardbare termijn). Het perspectiefbesluit biedt ouders een andere, sterkere positie. Ouders hebben meer invloed, de GI moet hen blijven betrekken.

Een van de ouders heeft ervaren dat als de GI een opvoedbesluit heeft genomen, het die koers blijft varen. De rechter heeft de OTS eerst nog verlengd, omdat het onderzoek van het NIFP nog ruimte bood voor een ander perspectief. Dit heeft niet tot een andere opstelling van de GI geleid.

'Het opvoedbesluit was al genomen. De aanvaardbare termijn was volgens hen voorbij. Vanaf daar is de GI de gezagsbeëindiging gaan inleiden.' (Ouder)

3.2.3 Gehechtheidstheorie en gehechtheidsonderzoek

De gehechtheidstheorie is een belangrijk denkkader voor de praktijk van de jeugdbescherming: gedrag van kinderen is vanuit de gehechtheidstheorie beter te begrijpen en te plaatsen (Juffer, 2023). Er is veel wetenschappelijk onderzoek naar de gehechtheid van kinderen op basis van de gehechtheidstheorie. Onderzoek maakt duidelijk dat veilige gehechtheid een belangrijke basis en beschermende factor is voor de kinderlijke ontwikkeling. Tegelijkertijd geven de uitkomsten van onderzoek geen aanleiding om de kinderlijke ontwikkeling alleen op grond van gehechtheid te voorspellen. Dit betekent ook dat bij beslissingen over kinderen, zoals een gezagsbeëindiging, het belang van veilige gehechtheid erkend, maar niet overdreven moet worden. Om het door te trekken naar de praktijk: als je alle onveilig gehechte kinderen uit huis zou plaatsen, zou meer dan een derde van alle kinderen bij hun ouders weggehaald moeten worden (Juffer, 2023; Forslund, 2021).

Juffer beschrijft dat er valkuilen en misvattingen bestaan bij de toepassing van de gehechtheidstheorie in de praktijk van de jeugdbescherming. Bijvoorbeeld dat het contact met opvoeders na een uithuisplaatsing of overplaatsing wordt beperkt of stopgezet om de hechting met het nieuwe gezin te bevorderen. Dit terwijl er juist meerdere gehechtheidsrelaties naast elkaar kunnen bestaan, want een kind hecht zich altijd. Er kan wel sprake zijn van onveilige hechting of gedesorganiseerde gehechtheid. Er is geen kritische periode om veilige hechting te ontwikkelen. Positieve en correctieve gehechtheidservaringen kunnen tot in de volwassenheid onveilige gehechtheid verbeteren. Er is volgens Juffer meer onderzoek nodig om na te gaan hoe de hechtingstheorie in de jeugdbescherming wordt toegepast.

Volgens jongeren, ouders, jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

In de interviews noemen jongeren en ouders hechting niet expliciet als reden voor gezagsbeëindiging. Een gedragswetenschapper van een GI geeft aan dat de hechtingstheorie vooral wordt meegenomen in de besluitvorming van het perspectiefbesluit/opvoedbesluit en minder bij het advies over gezag. De gedragswetenschapper van de andere GI benoemt dat de gehechtheidsinterventie NIKA kan worden aangeboden aan gezinnen.

3.2.4 Kindfactoren

In de evaluatie Wet herziening Kinderbeschermingsmaatregelen worden een aantal kindfactoren genoemd die een rol spelen bij de afweging rond gezagsbeëindiging (Bruning, et al. 2022).

Leeftijd:

- Hierbij wordt verwezen naar richtlijnen, zoals termijnen voor kinderen onder en boven de zes jaar.
- Het belang van een ongestoorde hechting, een jong kind moet de kans krijgen zich veilig te hechten.

- Het vermogen om een situatie te begrijpen. Oudere kinderen begrijpen meer en met hen kun je meer bespreken.
- Mate van zelfstandigheid. Als al gewerkt wordt aan zelfstandigheid is het de vraag of gezagsbeëindiging zinvol en disproportioneel is.

Wens van het kind:

- De wens van het kind om naar huis te gaan. Kinderen verdragen onzekerheid beter als ze graag terug naar huis willen en hoop willen houden.

Ontwikkelingsbehoefte:

- Veiligheid van het kind, maar ook ontwikkelingsbehoefte.

Perspectief en duidelijkheid:

- Hoe lang kan het kind de onzekerheid aan? Wat is de impact op het kind als er steeds verlenging aangevraagd wordt? Dit is voor elk kind anders.

In het onderzoek naar thuisplaatsing komen geen kindfactoren naar voren die samenhangen met het al dan niet teruggaan naar huis na een uithuisplaatsing (Bruning, 2025).

Volgens jongeren, ouders, jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

De interviews met ouders en jongeren bevestigen dat het bieden van duidelijkheid over het perspectief om elders op te groeien geen rust of zekerheid geeft als het kind graag terug naar huis wil. Het ontnemen van hoop en het beperken van contact met de ouder kan dan ook leiden tot onrust en verzet.

‘Nee, ik had liever onduidelijkheid gehouden met een klein beetje hoop van misschien ooit ja (...) Ik ging er juist alles aan doen om te zorgen dat ik toch wel naar mijn moeder kon. Ik bleef vooral doordrammen en doordrammen.’ (Jongere)

In de interviews met jeugdbeschermers en gedragswetenschappers zijn ook voorbeelden genoemd waarbij duidelijkheid over het perspectief om elders op te groeien wel veel rust gaf aan het kind. Bij de afweging speelt ook de mate waarin sprake is van een ontwikkelingsbedreiging voor het kind een rol.

3.2.5 Ouderfactoren

De volgende ouderfactoren kunnen een rol spelen bij de afweging rond gezagsbeëindiging (Bruning et al., 2022; Bruning et al., 2025).

Opvoedvaardigheden:

- Zijn ouders in staat en bereid om voor het kind te zorgen? Zijn er mogelijkheden tot verandering?

Hulp:

- In verleden ingezette hulp
- Effectiviteit huidige hulp: als ouder stappen zet, maar het lukt niet binnen dat jaar dan niet zondermeer termijn aanhouden

Samenwerking ouders:

- Hoe goed werken ouders mee? Als samenwerking moeilijk verloopt is de GI eerder geneigd om een perspectiefbesluit te nemen waarbij het kind elders opgroeit. Als samenwerking niet goed gaat, geeft dit onrust.

Acceptatie ouders:

- In welke mate accepteren ouders beslissing over het gezag? Is er bereidheid van ouders om hun kind in pleeggezin op te laten groeien?

Band met kind:

- Gehechtheid met ouder of nieuwe opvoeder.
- Effect van een beslissing op band met de ouder.

Impact beslissing:

- Welke impact heeft de beslissing op de ouder?

Problematiek ouders:

- De kans op terugplaatsing van kinderen lijkt kleiner wanneer ouders traumatische jeugdervaringen hebben of een verstandelijke beperking hebben.

Volgens jongeren, ouders, jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

In de interviews met ouders en jongeren komt naar voren dat de mate waarin ouders meewerken en het eens zijn met de jeugdbeschermers een belangrijke reden was in de afweging voor de gezagsbeëindigende maatregel. Ouders geven aan dat je als ouder een gezagsbeëindiging kunt voorkomen door in te stemmen met wat de GI wil. Ook een jongere benoemt dat vooral de verstoorde samenwerking tussen de ouder en de jeugdbescherming een rol speelde. Twee jongeren geven aan dat er problemen waren in hun gezin, maar vinden de gezagsbeëindiging geen passende maatregel voor deze problemen.

In de interviews met de GI's komt naar voren dat de beschikbaarheid van ouders belangrijk is bij de overweging tot een gezagsbeëindiging. Bij de voogdijzaken hebben ouders volgens hen vaak forse

eigen problematiek. Er zijn zaken waarin ouders niet aanwezig of beschikbaar zijn, bijvoorbeeld door zware verslaving of andere problematiek.

‘Dat ze echt afwezig zijn, niet in staat zijn om die beslissingen te nemen, ook niet op afstand en ook dat daarin niet de verwachting is dat dat op korte termijn of redelijke termijn veranderd. Dat is ook wel een belangrijke, want we hebben vaak genoeg te maken met ouders die niet altijd stabiel zijn of moeilijke periodes kennen, maar het gaat dan echt wel om de langere termijn.’ (Jeugdbeschermer)

Jeugdbeschermers en gedragswetenschappers hebben in de interviews veel begrip voor ouders en hoe moeilijk het voor hen is om een besluit tot gezagsbeëindiging te accepteren. De impact die het besluit op ouders heeft, kan ook aanleiding zijn om het besluit uit te stellen. Gezagsbeëindiging is helpend als ouders niet willen meewerken en het kind hier last van heeft. Bijvoorbeeld als daardoor besluitvorming over onderwijs, deelname aan activiteiten of medische zorg stagneert.

‘Ik denk dat het heel gezond is, een moederinstinct, dat je je eigenlijk nooit kan neerleggen bij het feit dat je kind uit huis is. Ik bedoel ook niet accepteren dat die kinderen niet thuis wonen, maar instemmen vanuit het belang van het kind, zodat de kinderen niet in loyaliteitsproblemen komen.’ (Gedragswetenschapper)

3.2.6 Hulpverlenerfactoren en samenwerkingsfactoren

In de interviews met ouders en jongeren komt naar voren dat ook hulpverlenerfactoren of factoren in de samenwerking tussen ouder en jeugdbescherming een rol spelen.

Jongeren en ouders noemen in de interviews dat de gezagsbeëindiging het volgens hen vooral makkelijker maakt voor de jeugdbeschermer. De jeugdbeschermer hoeft geen toestemming te vragen aan ouder en kan contact met een lastige ouder vermijden. Het biedt de jeugdbeschermer rust en duidelijkheid.

‘Het is voor hen een stukje gemak. Maar het weegt niet op tegen de impact die het op je heeft als ouder, denk ik. Dat zeggen ze ook gewoon, dat er dan geen discussies meer hoeven te zijn. Het is gewoon voor hun gemak en het maakt hun werk simpeler.’ (Ouder)

Een ouder benoemt dat de samenwerking niet alleen door haar niet goed liep. Ze kan zich voorstellen dat zij niet makkelijk was voor de jeugdbeschermer, maar het was niet in haar belang dat het niet goed liep. De jeugdbeschermers speelde hier ook een rol in.

‘Moeilijk in de samenwerking. Daar ging het eigenlijk altijd over, over de samenwerking. Als je goed samenwerkt, dan ben ik kennelijk meer geschikt als ouder dan wanneer je niet goed met hen samenwerkt.’ (Ouder)

Ouders en kinderen noemen in de interviews ook dat de afweging voor hen niet goed duidelijk was. Ze geven aan dat de onderbouwing van het besluit ontbrak, niet goed is uitgelegd en/of dat ze het niet eens waren met de onderbouwing.

‘Er staan heel veel dingen op papier en eigenlijk heel veel dingen kloppen niet. Er zijn heel veel verhalen in de wereld gekomen, verhalen die gewoon niet kloppen en dat heeft veroorzaakt dat er veel dingen zijn misgelopen. En dat je niet meer weet hoe je het recht moet zetten en van wie het komt. Of het van die komt of van die komt of van die komt.’ (Jongere)

In de evaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen wordt een deel van deze factoren ook genoemd, maar deze worden daar als ouderfactoren beschreven (Bruning, et al. 2022).

Boelhouwer en collega's benadrukken hoe belangrijk het is om bij besluitvorming in complexe casuïstiek, zoals bij gezagsbeëindiging, niet alleen een analyse te maken van het ouder-kind-probleem, maar ook het omliggende netwerk, waaronder de hulpverlening, onder de loep te nemen (Boelhouwer, Loykens & Van Geert, 2024). De theorie van Complexe Dynamische Systemen maakt inzichtelijk hoe interacties tussen kind, ouder en hulpverlener kunnen leiden tot toestanden die zichzelf in stand houden, waardoor een negatieve cirkel ontstaat.

3.2.7 Situationele factoren

In de evaluatie van de Wet herziening kinderschermingsmaatregelen worden situationele factoren genoemd die een rol spelen bij de afweging (Bruning et al, 2023):

- Eerdere maatregelen, zoals een eerdere uithuisplaatsing.
- De huidige woonsituatie van het kind. Als een kind in een instelling woont of als er geen stabiele plek is dan is er meer terughoudendheid om het gezag te beëindigen.
- De mate waarin voor ouders en kind hulp beschikbaar was en hulp is ingezet.

Wanneer er hulp is ingezet die gericht is op ouders of het gezin, dan is de kans op terugplaatsing groter. Het aantal overplaatsingen hangt ook samen met de kans dat het kind teruggaat naar huis. Met elke overplaatsing wordt de kans kleiner (Bruning et al., 2025).

Een gedragswetenschapper noemt in het interview dat de behoefte aan duidelijkheid bij pleegouders soms ook een rol speelt in de afweging.

In de evaluatie komen verschillende dilemma's aan bod bij de afweging van de aanvaardbare termijn. In verschillende situaties wordt een gezagsbeëindiging als disproportioneel ervaren, maar is vrijwillige hulp ook (nog) niet passend (Bruning et al, 2022):

- Als de samenwerking met ouders goed is en ouders uithuisplaatsing accepteren.
- Als een jongere richting zelfstandigheid gaat.
- Gezagsbeëindiging is niet altijd in het belang van het kind, bijvoorbeeld als de psychische gezondheid van ouders terugvalt door gezagsbeëindiging.
- Sommige zaken draaien goed in OTS-kader.

3.3 Knelpunten bij de besluitvorming

In verschillende rapporten, onderzoeken en interviews komen knelpunten naar voren over de besluitvorming in de praktijk.

3.3.1 Rechtsbescherming bij perspectiefbesluit of opvoedbesluit

Het perspectiefbesluit of opvoedbesluit heeft voor het gezin vaak verstrekkende gevolgen. De rechtsbescherming voor ouders en kinderen is beperkt. Vaak zit er veel tijd tussen het besluit van de GI en het moment dat de kinderrechter het besluit onder ogen krijgt. De GI hoeft het besluit niet direct voor te leggen aan de Raad en als het wordt voorgelegd kan het door wachtlijsten bij de Raad vervolgens ook nog maanden duren voordat de Raad een advies geeft (RSJ, 2020).

In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming (2024) wordt de beslissing over het opvoedperspectief expliciet bij de kinderrechter gelegd.

3.3.2 Hulp tijdens OTS

Uit de evaluatie van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen komt naar voren dat het gezin niet altijd de noodzakelijke hulp ontvangt door problemen in de uitvoeringspraktijk. Een korte aanvaardbare termijn is niet realistisch, onder andere door wachtlijsten en te weinig capaciteit van GI en hulpaanbieders. Er is terughoudendheid om een beslissing te nemen over gezagsbeëindiging zonder dat hulp tot stand kon komen. In de praktijk wordt niet altijd de noodzakelijke hulp wordt geboden. Dan bestaat het risico dat de OTS met uithuisplaatsing als een fuik richting gezagsbeëindiging gaat fungeren (Bruning et al, 2022). In het onderzoek naar thuisplaatsing in 2025 worden knelpunten met betrekking tot de inzet van hulp opnieuw geconstateerd. De kans op

terugplaatsing is groter wanneer hulp wordt ingezet gericht op de ouders of het gezin. Ouders en jongeren beoordelen de mate waarin is ingezet op terugkeer naar huis anders dan de jeugdbeschermers (Bruning et al., 2025).

Ouders noemen in de interviews dat zij tijdens de OTS geen hulp of begeleiding hebben ontvangen. Bij een van de ouders wilde de GI geen hulp inzetten, omdat het perspectief onduidelijk was. Bij deze ouder speelde mee dat het NIFP-onderzoek lang heeft geduurd. Er was een wachttijd voordat het onderzoek kon starten en het duurde lang voordat het klaar is. Bij de gemeente kon de ouder niet terecht omdat er een OTS was. De andere ouder heeft zelf hulp gevonden.

De GI geeft aan dat bij veel ouders eigen problematiek speelt en dat zij zelf geen hulpaanbod voor ouders hebben, of geen mogelijkheden hebben om hulp af te dwingen. De mogelijkheden zijn onder andere doorverwijzen naar GGZ of verslavingszorg, systeemgerichte behandeling of gezinsopname. Als een ouder niet wil, dan kan het niet. Eén GI benoemt dat de samenwerking met volwassen GGZ moeilijk loopt.

3.3.3 Advies/toets Raad voor de kindbescherming

In het evaluatieonderzoek van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen waren de meningen verdeeld over de toetsende taak van de Raad na twee jaar OTS met uithuisplaatsing. Enerzijds wordt het als positief ervaren dat een onafhankelijke partij meekijkt bij de uitvoering van een langdurige OTS. Anderzijds zijn er veel zorgen over de beperkte invulling die de Raad geeft aan de toetsing. Veelal beperkt de toetsing zich tot een 'check' op basis van de stukken die de gecertificeerde instelling aanlevert, hoewel er ook regio's zijn waar de Raad meer invulling geeft aan het onderzoek (Bruning et al, 2022).

Een van de geïnterviewde ouder heeft ervaren dat de toetsing weinig heeft toegevoegd. Het was volgens deze ouder niet echt een onderzoek, maar meer "een klap erop". Als aanleiding voor het onderzoek bij de Raad werd genoemd dat er een opvoedbesluit is genomen en dat ouders het niet eens zijn met dat besluit.

'Dat je het niet eens bent, is dan de aanleiding voor onderzoek naar gezagsbeëindiging.' (Ouder)

3.3.4 Mening kind

De verplichting om in het verzoekschrift de mening van het kind op te nemen, wordt vooral toegepast bij twaalfplussers, zo blijkt uit de evaluatie van de Wet herziening Kinderbeschermingsmaatregelen. Minderjarigen van twaalf jaar en ouder worden ook opgeroepen voor een kindgesprek bij de kinderrechter. Bij twaalfminners gebeurt dit vaak niet. Zij blijven

nagenoeg onzichtbaar in de procedures. De Raad lijkt uitgebreider en consequenter in gesprek te gaan met de kinderen dan de gecertificeerde instellingen (Bruning et al., 2022). Uit het onderzoek naar thuisplaatsing in 2025 komt naar voren dat 22% van de kinderen niet gehoord is door de kinderrechter. Ook wordt een discrepantie geconstateerd tussen de mate waarin kinderen aangeven dat zij geïnformeerd en betrokken zijn en hoe de jeugdbeschermer dat ziet (Bruning et al., 2025). In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming wordt voorgesteld kinderen vanaf 8 jaar te horen (2024).

Volgens de jongeren

Uit de interviews met de jongeren komt naar voren dat zij te maken hadden met meerdere besluiten. Bij hen is een OTS en uithuisplaatsing voorafgegaan aan de gezagsbeëindiging. Er zijn meerderde rechtszaken geweest over de verlenging van de OTS, over plaatsingen (onder andere crisisplaatsing en gesloten plaatsing) en de gezagsbeëindiging. Bij een van de jongeren zijn ook strafrechtzittingen geweest. Er speelt veel in de periode voorafgaand aan de gezagsbeëindiging, voor de jongeren is het lastig om goed zicht te hebben op het proces.

De jongeren zijn in meer of mindere mate geïnformeerd over de gezagsbeëindiging, maar het was op dat moment voor hen lastig te begrijpen wat het precies betekent voor hun leven. Een van de jongeren is op het moment van het besluit gesloten geplaatst. Zij geeft aan dat ze niet helemaal in de gaten had wat de gezagsbeëindiging precies was. Een andere jongere weet niet wanneer en hoe het besluit over de gezagsbeëindiging is genomen. En een jongere benoemt dat voor haar duidelijk was dat haar ouder tegen gezagsbeëindiging was en de rest voor, maar dat ze niet helemaal begreep waar het precies over ging.

‘Het was me ook niet zo uitgelegd dat ik door had wat voor effect het op mijn leven ging hebben.’ (Jongere)

De drie geïnterviewde jongeren hebben niet ervaren dat zij konden meebeslissen. Eén jongere is om haar mening gevraagd. Dit was tijdens een bijeenkomst waarbij haar pleegouder aanwezig was, waardoor zij niet durfde te zeggen dat ze terug naar huis wilde. Twee jongeren benoemen dat hen is afgeraden om bij de zitting(en) op de rechtbank aanwezig te zijn. Het zou te belastend zijn voor hen, onder andere door conflicten tussen ouders. Ook werd hen gezegd dat het niet belangrijk zou zijn, omdat de beslissing toch zou worden genomen. Terugkijkend vinden beide jongeren dat nu een slechte zaak. Een van de jongeren vindt dat het juist aangemoedigd moet worden om erbij te zijn, omdat dit het gevoel geeft dat je nog een beetje grip hebt op je eigen leven. Controleverlies is volgens haar een groot punt voor kinderen die uit huis geplaatst worden. Een andere jongere geeft aan dat het besluit achter zijn rug om genomen is.

‘Vanaf je 12e mag je meebeslissen. Nou ja, niet echt beslissen, maar wel meepraten en je mening kenbaar maken enzo en ook mee naar de rechtbank eventueel. Maar die optie, die werd mij eigenlijk niet geboden. Ik mocht niet mee, want dat zou niet goed voor me zijn en ik heb daar dus niet echt veel in mee mogen praten.’ (Jongere)

Volgens de jeugdbeschermers

De jeugdbeschermers vertellen in het interview dat zij kinderen meenemen in het proces en het besluit. Bijvoorbeeld met behulp van een brief, het maken van een stripverhaal, met foto's of duplo poppetjes.

*‘Het mooist is als ouders het zelf aan de kinderen kunnen vertellen.’
(Jeugdbeschermer)*

3.3.5 Mening ouders

Ook ouders beoordelen de mate waarin zij geïnformeerd of betrokken zijn anders dan de jeugdbeschermers (Bruning et al., 2025). De geïnterviewde ouders geven ook aan dat de informatie over de inhoudelijke onderbouwing van de ingrijpende beslissingen onvoldoende was. Beide ouders vinden niet dat ze hebben kunnen meepraten of meebeslissen.

‘Soms krijg je wat informatie, maar als je een andere mening het dan is dat voor hen niet relevant.’ (Ouder)

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

De jeugdbeschermer en gedragswetenschapper geven in de interviews aan dat zij ouders zo goed mogelijk meenemen: informeren, uitleggen wat een gezagsbeëindiging inhoudt en wat de rol van ouders is. Ook leggen ze het proces en de stappen uit. Het is volgens hen navolgbaar wat zij doen en besluiten, het komt niet uit de lucht vallen. Ouders worden meegenomen, maar de GI neemt de beslissing tot bijvoorbeeld het aanvragen van een onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming. Het streven is om ouders aan te laten sluiten bij MDO, dit kan niet altijd. Een van de jeugdbeschermers geeft aan dat het vaak niet gebeurt. Het perspectiefbesluit wordt vastgelegd in een brief. Het kind krijgt dan ook een brief waarin uitgelegd wordt waarom het besluit genomen wordt.

Jeugdbeschermers herkennen dat ouders het besluit soms niet begrijpen. Soms begrijpen ouders het niet, omdat ze het er niet mee eens zijn, en soms omdat ze zo zwaar belast zijn met hun eigen persoonlijke problematiek. Soms kunnen ouders het wel begrijpen, maar vinden ze het heel erg.

3.3.6 Samen beslissen in het team

Per gecertificeerde instelling verschillen de werkwijze en de methodieken die worden ingezet om de afweging te maken voor het perspectiefbesluit of opvoedbesluit en de omgang (Bruning et al., 2025).

Bij de twee GI's in deze verkenning nemen het hele team en de gedragswetenschapper de zogenaamde kernbeslissingen. Om tot een zorgvuldig besluit te komen, zetten zij de volgende methoden/hulpmiddelen in:

- Vragenlijst invullen voorafgaand aan teambespreking (GI2)
- Mogelijkheid tot uitnodigen van jurist, GZ-psycholoog bij team bespreken (GI1)
- Ouders uitnodigen kan ook, maar komt niet vaak voor (GI1)
- Rollenspel waarbij teamleden rol spelen van ouder, kind of 'advocaat van de duivel' (GI1)
- Bij elke zaak zijn twee jeugdbeschermers betrokken (GI1)
- Casus inbrengen bij ethische commissie wanneer er sprake is van een ethisch dilemma (GI2)

3.4 Wat valt op?

Afweging

- Het opvoed- of perspectiefbesluit lijkt bepalend voor de gezagsbeëindiging. Als het besluit is dat het kind niet bij de ouders opgroeit, lijkt een verzoek tot gezagsbeëindiging vanuit juridisch perspectief de meest passende maatregel. Terwijl dit in de praktijk niet altijd als meest passende maatregel wordt gezien. De vraag is of gezagsbeëindiging noodzakelijk is om de continuïteit in de opvoedsituatie te bestendigen.
- De aanvaardbare termijn roept in de praktijk discussies op en wordt verschillend ingevuld. Er zijn verschillende soorten redenen (factoren) die per casus op maat worden gewogen. Tegelijkertijd lijken er ook verschillen te bestaan tussen regio's. De twee GI's gaan anders om met aanvaardbare termijn en met het opvoed- of perspectiefbesluit. Ook lijken er regionale verschillen bij de Raad voor de Kinderbescherming te bestaan.
- Sinds de invoering van de Wet herziening kinderschermingsmaatregelen is er een ontwikkeling geweest waarin termijnen minder strikt worden gehanteerd dan direct na de invoering van de wet.
- De hechtingstheorie speelt een rol bij besluitvorming, maar lijkt niet altijd goed te worden toegepast. Over hechting is veel bekend, maar het is nog weinig duidelijk hoe het in de praktijk van de jeugdbescherming wordt toegepast. Er zijn misvattingen en valkuilen. Er is nog weinig onderzoek naar gedaan.
- Medewerking van en acceptatie door ouders is een belangrijk onderwerp bij de afweging voor gezagsbeëindiging. De oorzaak van een verstoorde samenwerking lijkt vaak bij de ouder te

worden gelegd: ouder gaat strijd aan, wil/kan niet accepteren dat diens kind elders opgroeit. Ouders en kinderen maken duidelijk dat dit niet alleen bij de ouder ligt. De (relatie met de) professional is ook een factor. Dat ouders niet beschikbaar zijn of niet meewerken kan ook een gevolg zijn van een verstoorde samenwerking.

- Er lijkt weinig aandacht in de besluitvorming voor de complexiteit van de casuïstiek en de wijze waarop factoren elkaar beïnvloeden.
- Betrokkenen geven verschillend antwoord op de vraag voor wie gezagsbeëindiging rust en duidelijkheid biedt. Ouders en jongeren denken voor de jeugdbeschermer, de jeugdbeschermer denkt voor het kind en voor de pleegouder.
- De wens van kinderen is belangrijk: als zij graag naar ouders willen, dan blijft dat een rol spelen voor hen. Ook als er een ander besluit genomen wordt. Het lijkt ook afhankelijk van de wens van kinderen of de voogdijmaatregel hen rust en duidelijkheid biedt.
- De eigen problematiek van ouders speelt volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers vaak een rol. Binnen de beschermingsmaatregelen zijn weinig mogelijkheden om hulp aan ouders zelf te bieden. Er is geen integraal aanbod.
- Hulp gericht op ouders of het gezin lijkt bij te dragen aan terugkeer naar huis. Ouders en kinderen beoordelen de mate waarin gewerkt wordt aan terug naar huis anders dan jeugdbeschermers.
- In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming staan voorstellen om de besluitvorming over gezagsbeëindiging te verbeteren.

Besluitvormingsproces

- Het besluitvormingsproces kent verschillende knelpunten.
- Het perspectiefbesluit of opvoedbesluit wordt verschillend ingezet. Een GI is positief over de inzet van het perspectiefbesluit. De GI ziet dat ouders een sterkere rol houden bij een perspectiefbesluit zonder gezagsbeëindiging. In de literatuur komt vooral naar voren dat de rechtsbescherming van ouders onvoldoende is.
- Tussen organisaties bestaan verschillen in de wijze waarop en de methodieken waarmee een besluit wordt genomen over het opvoedperspectief of de omgang.
- Ouders en kinderen ervaren niet dat ze kunnen meebeslissen. Uit de interviews met de GI ontstaat de indruk dat zij kinderen en ouders wel informeren en meenemen, maar dat de beslissing wordt genomen door de GI. Het lijkt geen gezamenlijk besluit.
- Jongeren vinden dat de optie om naar de rechtbank te gaan gestimuleerd moet worden.
- Voor ouders en kind kan het lastig zijn om te begrijpen wat er speelt en wordt besloten. Door emoties, doordat komen in een nieuwe, onbekende wereld terecht komen, en doordat ze een ander perspectief hebben. De reden voor gezagsbeëindiging en de gevolgen van de maatregel is niet iets wat in één gesprek kan worden uitgelegd of besproken. Dat heeft veel meer tijd nodig. Het is belangrijk om er na verloop van tijd weer op terug te komen en meermaals te checken hoe kind en ouders het hebben begrepen.

- Gesprekken over wat een kind wil, moeten ook zorgvuldig worden gevoerd. Ook dat is niet iets eenmaligs.

4 Uitvoering voogdijmaatregel

Hoe verloopt de uitvoering van de voogdijmaatregel na een gezagsbeëindiging? Wat zijn ervaringen van betrokkenen met de uitvoering van de maatregel? Wat gaat goed en wat niet?

Over de uitvoering van de voogdijmaatregel is beperkt onderzoek beschikbaar. Wel zijn meerdere rapporten beschikbaar over knelpunten in de gehele uitvoering van jeugdbescherming. Deze knelpunten gelden ook voor voogdijmaatregelen. In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming worden voorstellen gedaan om het toezicht op voogdijkinderen te verbeteren en een mogelijkheid te creëren om geschillen over de uitvoering van de voogdij aan de kinderrechter voor te leggen.

In de interviews met jongeren en ouders is besproken hoe zij de uitvoering van de maatregel hebben ervaren. In de interviews met de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers is de werkwijze van de betreffende GI besproken en wat hun ervaringen zijn met de uitvoering van de maatregel.

4.1 Werkwijze GI

In 2010 is de methode voogdij ontwikkeld door Van Montfoort. Deze methode is in 2015 geëvalueerd. Uit de evaluatie komt naar voren dat de methode voogdij niet alleen bijdraagt aan het planmatig werken gedurende de voogdijperiode, maar ook aan het vaker (en periodiek) beoordelen van mogelijkheden voor voogdijoverdracht naar pleegouders. Uit registratiegegevens blijkt dat er ten tijde van de evaluatie steeds vaker voogdijoverdracht plaatsvindt (Smit et al, 2015). De methodebeschrijving is niet publiek beschikbaar en online niet terug te vinden.

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

Uit de interviews met jeugdbeschermers en gedragswetenschappers komt naar voren dat de werkwijze van de twee GI's op onderdelen verschillen. Een van de GI's werkt nu nog met de methode voogdij, maar gaat over naar SAVE. Zij maken een plan van aanpak met het netwerk en hebben een toekomstoverleg. De jeugdbeschermers die betrokken was bij de OTS wordt meestal voogd. In hun werkwijze is er veel aandacht voor het vormgeven van betekenisvolle relaties.

De andere GI heeft een apart voogdijteam voor de voogdijzaken. Hierdoor krijgen voogdijzaken meer aandacht dan in een team dat ook ondertoezichtstellingen uitvoert. Deze GI werkt met de methode voogdij. Jaarlijks evalueren ze het gezag en kijken ze of het nodig is dat het gezag bij hen blijft of dat het gezag weer terug kan naar ouders, of naar iemand anders.

Bij beide GI's geven jeugdbeschermers en gedragswetenschappers aan dat er een verschil is tussen OTS en voogdijzaken. Bij de OTS-maatregel is er veel aan de hand: spoeddingen, meer strijd en gedoe. Bij de voogdijmaatregel is er rust en ruimte ontstaan om stil te staan en te kijken naar wat een kind wil en nodig heeft. Bij de voogdijmaatregel werken ze aan andere doelen. De keuze voor een apart voogdijteam bij een van de GI's komt daar ook uit voort. De voogdijzaken kregen minder aandacht, doordat de OTS-zaken zoveel aandacht vragen.

4.2 Contact jongere met jeugdbeschermer

Volgens de jongeren

De jongeren geven aan dat zij veel verschillende voogden hadden. Hierdoor is een 'diep gesprek over dingen' lastig. De frequentie van contact tussen de jongeren en hun voogd was beperkt: 1 keer per half jaar, 1 keer per zoveel maanden. Contact met alleen de voogd samen kwam nog minder vaak voor.

'Maar dan gingen we vaak een milkshake halen of zo, en dan had je het niet per se over de gezagsbeëindiging of hoe dat dan in elkaar zit of wat voor effect dat kan hebben.' (Jongere)

Volgens de jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

Eén GI heeft geen standaardregels meer over de frequentie van het contact met het kind. Per kind wordt gekeken wat nodig is voor een betekenisvolle relatie. Voor sommige kinderen in een pleeggezin is de pleegouder de belangrijkste relatie voor het kind. De vraag is of het kind dan ook een betekenisvolle relatie met de voogd moet opbouwen, of dat dit vooral in het netwerk om het kind heen moet gebeuren. Met sommige kinderen is regelmatig contact, met andere kinderen minder. Wisselingen van jeugdbeschermer zijn de realiteit.

'Mensen worden zwanger, krijgen een andere baan. Je moet jezelf als jeugdbeschermer niet te belangrijk maken.' (Jeugdbeschermer)

De andere GI heeft kritieke prestatie-indicatoren waarbij is vastgesteld dat de jeugdbeschermer één keer per drie maanden face-to-face contact heeft.

4.2.1 Begeleiding en hulp voor jongere

De Kinderombudsman heeft in 2018 een verkenning uitgevoerd naar de besluitvorming tijdens de voogdijmaatregel. Aanleiding waren signalen over de besluitvorming bij (door)plaatsing van of zorg voor voogdijkinderen.

De kinderombudsman concludeert:

- Kernbesluit wordt op systematische wijze genomen volgens GI
- Jongeren ervaren weinig invloed en weten niet wie mag meepraten
- Jongeren ervaren te weinig contact met de voogd voor een goed besluit
- Er zijn geen mogelijkheden om een besluit te laten toetsen over doorplaatsing of zorg in kader van een voogdijmaatregel (zie ook Gommans et al, 2022).

De hulp en begeleiding tijdens de voogdijmaatregel wordt (deels) uitgevoerd door anderen, zoals pleegouders of een jeugdhulpaanbieder. Een van de geïnterviewde jongeren was gesloten geplaatst en heeft daar ingrijpende dingen mee gemaakt. De jongere moest langer in afzondering blijven (niet op de groep), omdat de voogd op vakantie was en geen toestemming kon geven om de maatregel te beëindigen. Een andere jongere vertelt dat zij is weggelopen naar huis. Ze mag daar blijven, omdat ze bijna 18 is. Maar de jongere en ouder krijgen geen begeleiding of ondersteuning.

Personeelstekorten hebben consequenties voor de uitvoering. Een kind heeft dan bijvoorbeeld geen vaste voogd. Het team handelt in die gevallen reactief en niet proactief, aldus een van de geïnterviewde gedragswetenschappers.

4.2.2 Contact ouders met jeugdbeschermer

Volgens jongeren en ouders

Ouders en jongeren noemen dat het contact met de jeugdbeschermer voor de gezagsbeëindiging al problematisch was. Met de gezagsbeëindiging werd dat nog moeilijker. Een van de ouders ervaart dat de jeugdbeschermer wil benadrukken dat zij het voor het zeggen hebben. Verzoeken van de ouder aan de jeugdbeschermer over omgang worden opgevat als het niet accepteren van het besluit tot gezagsbeëindiging. De ouder ontvangt weinig informatie meer na de gezagsbeëindiging. Ze geeft daar wel bij aan dat ze het contact zelf ook afhoudt. Met ondersteuning van OT/Molendrift is weer ruimte voor contact tussen ouder en jeugdbeschermer en voor nieuwe mogelijkheden (kind woont binnen een half jaar weer thuis).

Volgens jeugdbeschermers en gedragswetenschappers

In gesprek met de jeugdbeschermers komt naar voren dat het contact met ouders onderdeel is van de methodiek: hoe is het contact met ouders en hoe kunnen we dat stimuleren?

Jeugdbeschermers benadrukken dat ouders altijd ouders blijven, ondanks de gezagsbeëindiging. Hoewel het niet verplicht is, vragen jeugdbeschermers toch aan ouders wat zij van belangrijke beslissingen vinden. Doordat het niet verplicht is, is dit vrijblijvender en ligt het bij de jeugdbeschermer zelf. Een GI benoemt als meerwaarde van een perspectiefbesluit ten opzichte van een gezagsbeëindiging dat het stimuleert om ouders te blijven betrekken. Deze GI noemt ook dat de gezagsbeëindiging tegenwoordig minder een eindstation is dan eerder. Situaties kunnen veranderen,

en het is dan belangrijk om het contact met ouders te blijven onderzoeken en te stimuleren. Ook met betrekking tot het leven van jongeren na meerderjarigheid.

4.2.3 Herstel gezag

Bij een van de GI's komt herstel van gezag niet vaak voor. Bij de andere GI wordt daar in vergelijking met vroeger meer op ingezet. De gezagsbeëindiging is geen eindstation. De gedragswetenschapper bevraagt de jeugdbeschermers over het contact met ouders, maar ook over de mogelijkheid om het gezag over te dragen. Dan wordt ook de vraag gesteld 'kan het gezag weer terug naar ouders?' Ook hierom wordt het contact met ouders steeds gestimuleerd.

Bij één geïnterviewde ouder is een van haar kinderen weer thuis geplaatst, na bemiddeling van het OT en een verklarende analyse door Molendrift. Zij hebben ook met het oudste kind gesproken. Haar wens was terug naar huis te gaan. Daar is samen met de GI op ingezet, en de dochter woonde binnen een half jaar weer thuis. Bij het jongste kind wordt een ander pad gevolgd. Dit kind was bij de uithuisplaatsing nog geen 2 jaar oud.

4.2.4 Overgang naar 18 jaar

Jeugdbeschermers zien dat de situatie van de kinderen op hun 18^e vaak nog heel kwetsbaar is. Om de overgang naar meerderjarigheid zo goed mogelijk voor te bereiden, worden hiervoor voorbereidingen getroffen, meestal vanaf 1,5 jaar voorafgaand aan de 18^e verjaardag. Een GI noemt dat zij een aparte afdeling hiervoor hebben. Er vindt afstemming plaats met opvoeders over het regelen van praktische zaken (wie doet wat).

4.2.5 Recht op informatie

Ouders zonder gezag houden recht op informatie over belangrijke zaken en beslissingen over hun kind. Een gedragswetenschapper geeft aan dat dit in de praktijk soms zoeken is. Er zijn geen duidelijk richtlijnen over hoeveel informatie en welke informatie met ouders gedeeld moet worden. Ouders worden geïnformeerd over het welzijn van kinderen of belangrijke besluiten, tenzij dit schadelijk is voor het kind, of als het kind dit zelf niet wil.

4.2.6 Concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming

In de concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming (2024) worden voorstellen gedaan om toezicht op voogdijkinderen vorm te geven. Ook is er een voorstel voor de invoering van een rechtsmiddel om geschillen over de uitvoering van de voogdij aan de kinderrechter voor te leggen. Ook krijgen ouders en kinderen die onder voogdij staan de mogelijkheid om op een laagdrempelige manier een verzoek in te dienen over het vaststellen of wijzigen van een omgangsregeling.

4.3 Wat valt op?

- De werkwijze van de GI's verschilt onderling op punten. De methode voogdij is positief geëvalueerd en wordt nog gebruikt (maar is niet openbaar beschikbaar).
- Herstel gezag/terug naar huis komt niet vaak voor. Een verklarende analyse door Molendrift leidde bij een ouder tot thuisplaatsing van een van haar kinderen.
- Bij een GI is groeiende aandacht voor de evaluatie of overdracht van het gezag mogelijk is, terug naar ouders of naar iemand anders (burgervoogd, pleegoudervoogdij).
- De kinderen en ouders zijn in de interviews niet positief over het contact met de jeugdbescherming.
- De concept Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming biedt voorstellen om de positie van voogdijkinderen en ouders te versterken.

5 Beantwoording vragen

Met deze verkenning hebben we een beeld gekregen van wat er bekend is over de gevolgen, de besluitvorming en de uitvoering van de gezagsbeëindigende maatregel. Daarnaast hebben we met een beperkt aantal interviews verkend wat ervaringen zijn met de gezagsbeëindiging van jongeren, ouders en van jeugdbeschermers en gedragswetenschappers van twee GI's. Hieronder vatten we de belangrijkste bevindingen samen.

5.1 Gevolgen gezagsbeëindiging

Er is weinig of geen onderzoek beschikbaar naar de impact en resultaten van de gezagsbeëindigende maatregel. De interviews geven de indruk dat de gevolgen van de gezagsbeëindiging ingrijpend zijn voor kinderen en ouders en dat de impact op hun leven groot is. Het aantal interviews voor de verkenning is zeer beperkt. Er is meer onderzoek nodig om goed zicht te krijgen op de gevolgen van de gezagsbeëindiging en de meerwaarde van de maatregel.

5.2 Beslissen over gezagsbeëindiging

Beslissen over een gezagsbeëindiging is complex. Verschillende factoren spelen een rol. Er zijn meerdere onderzoeken beschikbaar naar de besluitvorming over de inzet van jeugdbeschermingsmaatregelen en het besluitvormingsproces in de jeugdbeschermingsketen. Uit de verkenning komt naar voren dat er verschillende dilemma's spelen.

Belangrijk aandachtspunten bij de afweging voor gezagsbeëindiging:

- De koppeling van het besluit dat een kind niet thuis opgroeit en de gezagsbeëindiging
- De toepassing van hechtingstheorie in de (juridische) praktijk
- De complexiteit van de casuïstiek waarbij factoren elkaar beïnvloeden en de hulverlening zelf ook een standhoudende factor kan zijn.
- De beperkte mogelijkheden voor een integraal hulpaanbod gericht op ouders of het gezin.

Belangrijke aandachtspunten bij het besluitvormingsproces:

- Samen beslissen met ouders en kinderen
- Regionale verschillen in het al dan niet indienen van een verzoek tot gezagsbeëindiging na een perspectiefbesluit.
- Verschillen tussen organisaties in werkwijze en inzet van methodieken ten behoeve van het perspectiefbesluit en omgang.

5.3 Uitvoering voogdijmaatregel

Over de uitvoering van de voogdijmaatregel zijn vooral knelpunten bekend. Er zijn veel zorgen over de rechtpositie van kinderen en ouders. De werkwijze van GI's lijken op onderdelen van elkaar te verschillen. Uit de verkennende interviews lijkt toenemende aandacht voor een periodieke evaluatie van de maatregel en voor de mogelijkheden van overdracht van het gezag terug aan ouders of een ander persoon. De verkenning laat zien dat er weinig aandacht is voor de groep kinderen en hun gezinnen waar een gezagsbeëindigende maatregel is opgelegd. De concept Wet Versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming biedt een aantal voorstellen om de besluitvorming over een gezagsbeëindiging en de positie van voogdijkinderen en ouders te verbeteren.

6 Hoe verder?

De verkenning is bedoeld om aandacht te vragen voor gezinnen die te maken hebben met gezagsbeëindiging. En om verder in gesprek te gaan over de bevindingen. Worden de resultaten herkend? Wat valt op? Wat vinden betrokken organisaties, jongeren, ouders en pleegouders van de bevindingen? Wat is er nodig? Welk vervolg is wenselijk?

Aandachtspunten voor het vervolg:

- 1. Onderzoek naar de gevolgen van gezagsbeëindiging*
Bij een zorgvuldige afweging over gezagsbeëindiging is het nodig om meer kennis te hebben over de gevolgen. Daarom is onderzoek nodig. Wat zijn de gevolgen van de gezagsbeëindiging voor kinderen en ouders op korte en lange termijn? Wat is de impact op het gezin? Hoe draagt de maatregel bij aan de bescherming van kinderen?
- 2. Voorkomen van de inzet van de gezagsbeëindigende maatregel*
De impact van een gezagsbeëindiging is groot. Door in te zetten op het voorkomen van (spoed) uithuisplaatsing en door gericht te werken aan thuisplaatsing wanneer een kind uithuisgeplaatst is, kan een gezagsbeëindigende maatregel mogelijk voorkomen worden. Dit vraagt om het versterken van een integrale aanpak vanuit een gedeelde visie van zo thuis mogelijk opgroeien ([Mijn Thuis](#)). Wat werkt hierbij wel en wat niet?
- 3. Meer inzicht in regionale verschillen rond het vaststellen van het perspectief besluit*
De verschillen in werkwijzen tussen instellingen om tot een perspectiefbesluit te komen en het onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming vraagt aandacht. Wat betekenen de verschillen voor kinderen en ouders en hoe kan een meer uniforme werkwijze gerealiseerd worden?
- 4. Blijvende aandacht voor samenwerking en samen beslissen met ouders en jongeren bij gedwongen hulp*
Wat werkt om de discrepantie tussen ouders en kinderen en jeugdbeschermers te verkleinen als het gaat om de beoordeling van de inzet van hulp, informatieverstrekking en samenwerking. Hoe worden kinderen en ouders zorgvuldig geïnformeerd over de gevolgen van gezagsbeëindiging?

5. *Meer aandacht voor besluitvorming bij complexe casuïstiek in de jeugdbeschermingsketen*
Welke factoren spelen een rol en hoe beïnvloeden deze elkaar? En wat is de invloed van de hulpverlening? Hoe kan een negatieve cirkel in de interacties tussen jeugdbeschermer, ouders en kinderen worden voorkomen of worden doorbroken?
6. *Onderzoek naar en deskundigheidsbevordering over de toepassing van gehechtheidstheorie in de praktijk van de jeugdbescherming*
Hoe wordt de gehechtheidstheorie in praktijk gebracht? En wat is er nodig om een juiste toepassing te realiseren?
7. *Meer zicht op werkwijzen en methoden voor de uitvoering van de voogdijmaatregel*
Gecertificeerde instellingen geven in de praktijk op verschillende manieren invulling aan de uitvoering van de voogdijmaatregel. Wat betekenen de verschillen voor kinderen en ouders? Wat werkt en wat niet in de verschillende werkwijzen?

Literatuur

- Bartelink, C., Kooymans, E., Mourits, E & Veldt, van de M.C. (2023) [Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing voor jeugdhulp en jeugdbescherming](#). Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen, Nederlands Jeugdinstituut.
- Bergenhengouwen, H. & De Jong, M. (2024). [Mijn Thuis. Een handreiking over de visie van zo thuis mogelijk opgroeien](#). Nederlands Jeugdinstituut.
- Bruning, M., Van der Asdonk, S., Smeets, D., Van Boven, J., Buisman, R., Lenglet, M., & Alink, L. (2025). [Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing: De mate waarin er tijdens een uithuisplaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling gewerkt wordt aan terugplaatsing](#). WODC en Universiteit Leiden.
- Bruning, M.R., Zon K.A.M. van der, Smeets, D.J.H. & Boven, H.J. van (2022) [Eindevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen](#)
- Boelhouwer, M. Loykens, E. & Van Geert, P. (2024) De toeslagenaffaire en andere complexe problemen: de verklarende analyse vanuit een complex dynamisch systeem perspectief. Jeugd in ontwikkeling.
- Gommans, M., Höfte, S.J.C. & De Boer, R. (2022). [Rechtdoen aan gezinshuiskinderen](#). *Tijdschrift voor jeugdrecht*, aflevering 1 2022
- Kalverboer, M. (2018). [Uitkomsten verkenning besluitvorming binnen de voogdijmaatregel](#). De Kinderombudsman.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016) [Certificatieschema voor toetsing van het kwaliteitsmanagementsysteem van uitvoerende organisaties voor Jeugdbescherming en Jeugdreclassering versie 2.0](#)
- Minister voor Rechtsbescherming (2022). [Plan ter verbetering van de rechtsbescherming in de jeugdbescherming](#). Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Programma Richtlijnen (2023). *Juridische kaders richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing Juli 2023*. Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen, Nederlands

Jeugdinstituut.

Raad voor de Kinderbescherming (2023). [Instroomontwikkeling 2022](#). Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (2020). [Het perspectiefbesluit in de jeugdbescherming](#).

Reflectiecommissie familie- en jeugdrechters van de rechtbanken en de gerechtshoven (2023). [Recht doen aan kinderen en ouders](#). De Rechtspraak.

Smit, W, Tillart, J. van den & Snijdewint, M. (2015) [Evaluatie van de methode voogdij](#). Regioplan
Staatssecretaris Rechtsbescherming (2024). Contouren wetsvoorstel ter versterking van de rechtsbescherming in de jeugdbescherming. Brief aan de Tweede Kamer. Ministerie van Justitie en veiligheid,

Stolwijk, I. & El Faris, B. (2023). [Jeugdbescherming en jeugdreclassering 2022](#). Centraal Bureau voor de Statistiek.

Vink, C., Rijbroek, B. & Hooijsma, M. (2020) [Jeugdbescherming. Inzichten uit Duitsland, Denemarken en Zweden](#). Nederlands Jeugdinstituut.

[Wet wijziging van boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten in verband met de verbetering van de rechtsbescherming van kinderen en ouders bij maatregelen van kinderscherming \(Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming\)](#)
Internetconsultatie Internetconsultatie:19 december 2024 tot en met 19 maart 2025.

Bijlage

1. Methode verkenning

- Voor de verkenning is gebruik gemaakt van drie kennisbronnen. Literatuur, praktijkkennis en ervaringskennis.
- Voor de wetenschappelijke literatuur is een Nederlandse search gedaan en is contact gezocht met Nederlandse onderzoekers die onderzoek doen naar jeugdbescherming.
- Met 2 ouders en 3 jongeren zijn interviews gehouden. 1 ouder en 2 jongeren zijn via het ondersteuningsteam benaderd, 1 ouder via een GI en 1 jongere via het clientbureau van een GI.
- Voor de praktijkkennis zijn interviews gehouden met een gedragswetenschapper en jeugdbeschermer(s) bij twee GI's.
- Daarnaast is er een gesprek geweest met een jurist/beleidsmedewerker van het landelijkbureau van de Raad voor de kinderscherming.

2. Gezagsbeëindigende maatregel en voogdij

Gezagsbeëindigende maatregel

Een gezagsbeëindigende maatregel is een kinderschermingsmaatregel. De maatregel houdt in dat ouders het gezag over hun kind verliezen. Dit betekent dat zij geen beslissingen meer mogen nemen over hun kind, bijvoorbeeld over de schoolkeuze, een medische behandeling of aanvraag van een paspoort (Bartelink et al., 2023). Ouders zonder gezag en hun kinderen houden recht op contact met elkaar. Ook houden ouders recht op informatie over belangrijke zaken en beslissingen over hun kind (bron?).

In 2015 is de Wet herziening kinderschermingsmaatregelen ingevoerd. Het hoofddoel van de wet was om te komen tot een effectievere en efficiëntere jeugdbescherming. De maatregel ondertoezichtstelling is aangepast en de gezagsbeëindigende maatregel in de wet opgenomen ter vervanging van ontheffing en ontzetting uit het gezag.

Grond voor gezagsbeëindiging

De gezagsbeëindigende maatregel kan worden opgelegd als een kind zodanig opgroeit dat hij in zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd en de ouder ook in de toekomst niet in staat geacht wordt om de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding te dragen of als de ouder het gezag misbruikt. In veel gevallen is er al een ondertoezichtstelling en een uithuisplaatsing geweest voordat er een gezagsbeëindigende maatregel wordt uitgesproken door de rechter. De gezagsbeëindigende maatregel is in principe een definitieve maatregel die geldt tot het kind 18 jaar is.

Artikel 266 Burgerlijk Wetboek Boek1:

1. De rechtbank kan het gezag van een ouder beëindigen indien:
Een minderjarige zodanig opgroeit dat hij in zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd, en de ouder niet de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding, bedoeld in [ARTIKEL 247, TWEEDE LID](#), in staat is te dragen binnen een voor de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn, of de ouder het gezag misbruikt.
2. Het gezag van de ouder kan ook worden beëindigd indien het gezag is geschorst, mits aan het eerste lid is voldaan.

Voogdijmaatregel

De voogdijmaatregel is niet hetzelfde als de maatregel voor een gezagsbeëindiging. Bij een voogdijmaatregel wordt het gezag over een minderjarige door de rechter toegewezen aan een voogd. Dit kan zijn na een gezagsbeëindigende maatregel maar ook bij kinderen van wie de ouders zijn overleden (waarbij er geen voogd is vastgelegd in het gezag register of testament of deze persoon de voogdij niet accepteert). Na een gezagsbeëindiging kan de voogdij ook worden toegewezen aan een burgervoogd of pleegouder.

Voorlopige voogdij en tijdelijke voogdij

Er is sprake van voorlopige voogdij bij een acute situatie die bedreigend is voor het kind. Het gezag over het kind komt bij de Gecertificeerde Instelling te liggen. De voorlopige voogdij gaat vrijwel altijd gepaard met de (tijdelijke) schorsing van het gezag van de ouder(s). De voorlopige voogdij duurt maximaal drie maanden. Als binnen die drie maanden een verzoek door de Raad voor de Kinderbescherming wordt ingediend om blijvend in het gezag te voorzien, kan de voorlopige voogdij voortduren tot er een einduitspraak is.

Er is sprake van tijdelijke voogdij als de gezaghebbende ouder het gezag tijdelijk niet zelf kan uitoefenen. Bijvoorbeeld als ouders minderjarig zijn, langdurig in het buitenland verblijven of een ouder onder curatele is gesteld en er geen andere ouder is die het gezag kan uitoefenen of bij plotseling overlijden. De tijdelijke voogdij duurt voort totdat de rechtbank het gezag van de ouder, op diens verzoek, heeft hersteld.

Rechten van ouders na gezagsbeëindiging

Beëindiging van het ouderlijk gezag betekent dat ouders geen beslissingen meer mogen nemen over hun kind. Bijvoorbeeld over de schoolkeuze, een medische behandeling of aanvraag van een paspoort.

Ouders houden wel recht op omgang en informatie (Artikel 377 BW1).

Professionals hebben de wettelijke plicht om de juridische ouder zonder gezag op diens verzoek te informeren over ‘belangrijke feiten en omstandigheden’ betreffende ‘de opvoeding en verzorging’ van het kind (artikel 1: 377c Burgerlijk Wetboek).

De volgende informatie kan bijvoorbeeld worden verstrekt:

- Wanneer de hulp begon
- Wanneer de hulp is afgesloten
- De doelstelling van de hulp
- De resultaten van de hulp

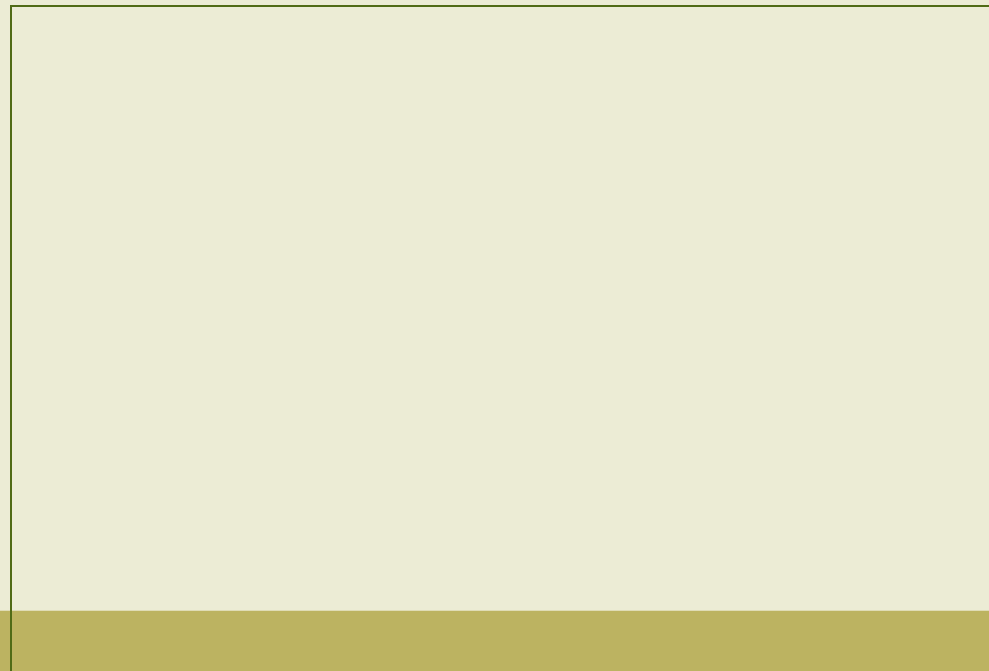
De ouder zonder gezag heeft geen recht op inzage of afschrift, maar enkel recht op informatie op basis van het dossier. Die informatie mag mondeling en/of op schrift worden verstrekt. Verder mag de ouder zonder gezag geen informatie ontvangen die de ouder met gezag ook niet mag ontvangen ([NVO](#)).

Herstel van gezag na gezagsbeëindiging

De wet geeft de mogelijkheid om het ouderlijk gezag te herstellen. Als de situatie verandert en ouders zijn weer in staat om duurzaam de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van het kind te dragen, dan kan de kinderrechter beslissen dat de ouders weer gezag krijgen. De ouders moeten hier zelf een verzoek voor indienen.

3. Overzicht contacten wetenschap/onderzoek

Wie
Maroesjka van Nieuwenhuijzen - Bijzonder hoogleraar LVB, Ouderschap, en Jeugdbescherming UvA - Hoofd onderzoeksteam EXPECT Jeugd
Marielle Bruning - Hoogleraar Jeugdrecht, Universiteit Leiden
Lenneke Alink - Professor of Forensic Family Studies, Scientific Director Institute of Education and Child Studies
Katinka D. Lünemann - Bijzonder lector ‘Effectieve bescherming van kinderen’ bij het lectoraat Jeugd Hogeschool Utrecht - Senior Onderzoeker Verwey Jonker Instituut

Het Nederlands Jeugdinstituut is een onafhankelijk en betrokken kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt.

© 2025 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Meer informatie www.nji.nl/Jeugdbescherming.

Daar vindt u ook de contactgegevens van medewerkers waarbij u met uw vragen terecht kunt.

Redactie: Nederlands Jeugdinstituut